

Dr. Edina Solak  
Filozofski fakultet, Univerzitet u Zenici  
Dr. Mirza Bašić  
Filozofski fakultet, Univerzitet u Zenici  
Selma Čusto, MA  
Turski kulturni centar "Yunus Emre" u Mostaru

UDK 811.512.161'373.7  
DOI 10.57136/2744-2500.2022.17.17.45  
Stručni rad

## **O GRAMATIČKOJ STRUKTURI GLAGOLSKIH SOMATSKIH FRAZEMA U SAVREMENOME TURSKOM JEZIKU<sup>1</sup>**

### **SAŽETAK**

Pravilno interpretiranje gramatičkih osobitosti frazemâ predstavlja vrlo važan segment u procesu proučavanja stranoga jezika. Primarni cilj rada jeste analizirati gramatičke osobitosti glagolskih somatskih frazema u savremenome turskom jeziku. Analiza se temelji na odabranim primjerima iz pripovjedaka, književnih i stručnih tekstova napisanih na turskome jeziku. Analiza je podijeljena na tri dijela. U prvome se dijelu analiziraju gramatičke osobitosti glagolskih somatskih frazema u okviru kojih su obje komponente promjenjive. U drugome dijelu analize govori se o gramatičkoj strukturi glagolskih somatskih frazema koji imaju stabilnu i nepromjenjivu somatsku komponentu, dok se treći dio analize bavi glagolskim somatskim frazemima u okviru kojih je glagolska komponenta uvijek u trećem licu jednine. U radu se, također, analiziraju i značenjski bliske sintaksičke konstrukcije u bosanskome jeziku. Rezultati dobijeni u analizi trebali bi dati doprinos istraživanju frazeološke građe turskoga i bosanskoga jezika.

*Ključne riječi:* savremeni turski jezik, glagolski somatski frazemi, gramatičke osobitosti, somatska komponenta, glagolska komponenta

- 1 Ovaj rad predstavlja izmijenjeni i dopunjeni oblik jednoga poglavlja magistarskoga rada *Nepredvidiva frazeologija: frazemi sa somatskom sastavnicom u turskome jeziku*, koji je kandidatkinja Selma Čusto odbranila na Fakultetu humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru 11. 2. 2022. godine pred komisijom koju su činili prof. dr. Edim Šator, doc. dr. Mehmet Emre Çelik i mentorica prof. dr. Edina Solak. Jedno poglavlje navedenoga magistarskog rada bavi se analizom glagolskih somatskih frazema, a ovaj rad predstavlja izmijenjenu, korigiranu i dopunjenu verziju toga poglavlja.

## 1. Uvod

Glagolski frazemi sastoje se od dvije komponente. Jedna je komponenta glagol koji se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, dok drugu komponentu čini leksičko jezgro, odnosno imenska dopuna (v. Šiljak-Jesenković, 2003: 180–183). Glagolski somatski frazemi jesu frazemi u kojima se u okviru leksičkoga jezgra pojavljuje i leksema kojom se označava dio ljudskoga tijela. U ovome se radu analiziraju gramatičke osobitosti glagolskih somatskih frazema koji se upotrebljavaju u savremenome turskom jeziku. Analiza se temelji na odabranim primjerima iz pripovjedaka, književnih i stručnih tekstova koji su napisani na turskome jeziku. U teorijskome i metodološkome smislu analiza se zasniva na postavkama koje su iznesene u studiji Amine Šiljak-Jesenković pod naslovom *Nad turskim i bosanskim frazikonom: semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*. Jedno poglavlje navedene studije bavi se i gramatičkim osobitostima glagolskih frazema u turskome i bosanskome jeziku (v. Šiljak-Jesenković, 2003: 180–188). Na osnovi postavki navedenih u studiji Šiljak-Jesenković u našem se radu analiziraju primjeri u kojima se koriste glagolski somatski frazemi. Cilj rada nije evidentirati i popisati sve glagolske somatske frazeme u turskome jeziku, već se pokušavaju razriješiti sve dileme u vezi s gramatičkom strukturom glagolskih somatskih frazema. Prema svojoj gramatičkoj strukturi, turski glagolski somatski frazemi mogu se klasificirati u tri skupine. Prvu skupinu čine somatski frazemi u okviru kojih i glagol i somatska sastavnica podliježu promjenama u vezi s gramatičkim kategorijama. U drugu se skupinu svrstavaju somatski frazemi u okviru kojih je somatska sastavnica nepromjenjiva, dok se u treću skupinu uvrštavaju somatski frazemi u kojima je glagol uvijek u trećem licu jednine (v. Šiljak-Jesenković, 2003: 183–185). Stoga se i naša analiza dijeli na tri dijela. U prvome se dijelu analizira gramatička struktura glagolskih somatskih frazema u kojima su obje komponente promjenjive. Frazemi iz ove skupine klasificiraju se u pet podskupina koje se kreiraju prema gramatičkim osobitostima somatskih sastavnica. Drugi dio analize bavi se gramatičkom strukturom glagolskih somatskih frazema u kojima je somatska sastavnica stabilna i nepromjenjiva. Frazemi iz ove skupine dijele se u četiri podskupine koje se kreiraju prema padežu u kojem se navodi stabilna i nepromjenjiva somatska komponenta. U trećem dijelu analize govori se o gramatičkoj strukturi glagolskih somatskih frazema u okviru kojih je glagolska komponenta stabilna i nepromjenjiva u vezi s gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek navodi u trećem licu jednine. Frazemi iz ove skupine dijele se u dvije podskupine koje se, također, kreiraju

prema gramatičkim osobitostima somatskih sastavnica. U radu se, na temelju odabranih primjera, analiziraju gramatičke osobitosti jednoga frazema iz svake podskupine glagolskih somatskih frazema. Na taj se način pokušavaju razriješiti dileme u vezi s gramatičkom strukturom glagolskih somatskih frazema iz svih navedenih podskupina. Svi pojmovi koji se navode u ovome radu, a koji imaju rodni značaj i rodno obilježje, obuhvataju na jednak način i ženski i muški rod bez obzira na to da li se navode u ženskome ili muškome rodu. Autori rada potpisuju sve prijevode na bosanski jezik.

## 2. Glagolski somatski frazemi u kojima su obje komponente promjenjive

Glagolski somatski frazemi sastoje od dvije komponente. Jedna je komponenta glagol, dok drugu komponentu čini leksičko jezgro, odnosno imenska dopuna u čiji sastav ulazi i leksema kojom se označava dio ljudskoga tijela. Kod određenoga broja glagolskih somatskih frazema obje komponente podliježu promjenama u vezi s gramatičkim kategorijama. To podrazumijeva činjenicu da se na leksičko jezgro dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak, dok se glagol konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika.

### 2.1. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za dativ + glagol

U ovu se skupinu uvrštavaju glagolski somatski frazemi u okviru kojih se na somatsku komponentu dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za dativ, dok se glagol konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i nastavke infinitivnih glagolskih oblika. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika dativ predstavlja padež kojim se označava kretanje prema određenom entitetu. U savremenome turskom jeziku dativ se izražava dodavanjem nastavka *-(y)A* na korijen ili osnovu imenske riječi (v. Čaušević 1996: 81–87; Banguoğlu 2011: 328; Solak–Bašić 2019: 43–44).

(1) *gözüne kestirmek* – zapasti za oko, baciti oko na nekoga / nešto, zacrtati nešto (dosl. ubacivati / ubaciti u svoje oko / oči)

(1.a) *Onlardan olabildiğince uzak bir masayı **gözümüze kestirdik.*** (Karlıdağ 2012: 171) / **Za oko nam je zapao** stol koji je najudaljeniji od njih. (dosl. **Ubacili smo u svoje oči** jedan stol koji je najudaljeniji od njih.)

(1.b) **Gözünüze kestirdiğiniz** bir hanım yok, değil mi? (Esendal 1984: 67) / Ne postoji nikakva gospođa **na koju ste bacili oko**, zar ne? (dosl. Ne postoji nikakva gospođa **koju ste ubacili u svoje oko**, zar ne?)

U frazemu *gözüne kestirmek* (*zapasti za oko*, *baciti oko na nekoga / nešto*, *zacrtati nešto*) i somatska sastavnica i glagolska komponenta podliježu promjenama u vezi s gramatičkim kategorijama. U navedenome se frazemu na somatsku sastavnicu dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za dativ, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. Primjećuje se da se u primjeru (1.a) glagolska komponenta frazema *gözüne kestirmek* (*zapasti za oko*, *baciti oko na nekoga / nešto*, *zacrtati nešto*) upotrebljava u finitnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (1.b) koristi u infinitivnoj glagolskoj formi. U primjeru (1.a) somatska sastavnica *göz* (*oko*) prima prisvojni sufiks za prvo lice množine i nastavak za dativ, dok se glagolska komponenta navodi u prvome licu množine određenoga perfekta<sup>2</sup>. U primjeru (1.b) na somatsku komponentu *göz* (*oko*) dodaje se prisvojni sufiks za drugo lice množine i nastavak za dativ, dok se na glagolsku komponentu dodaje proparticipijski nastavak *-Dik*<sup>3</sup> s prisvojnim sufiksom za drugo lice množine, što pokazuje da se glagolska komponenta frazema koristi u infinitivnome glagolskom obliku. Uočava se da se u prijevodu primjera (1.a) i (1.b) navode somatski frazemi *zapasti za oko* i *baciti oko na nekoga / nešto*, koji su značenjski bliski turskome frazemu *gözüne kestirmek*.

Prema svojoj gramatičkoj strukturi, u ovu se skupinu uvrštavaju i mnogi drugi glagolski somatski frazemi kao što su, naprimjer, frazemi *ağzına almak* (*uzimati nekoga / nešto u usta*), *ayağına çağırmaq* (*zvati / pozvati nekoga da dođe na noge*), *ayağına gelmek* (*dolaziti / doći nekome na noge*), *ayağına getirmek* (*donositi / dovesti nekoga / nešto nekome na noge*), *ayağına gitmek* (*odlaziti / otići nekome na noge*), *ayaklarına kapanmak* (*ponizno moliti, preklinjati, padati / pasti nekome pred noge*), *başına çıkmak* (*penjati / popeti se na glavu nekome*), *burnuna koymak* (*cijeniti, uvažavati, poštovati nekoga*), *eline bakmak* (*biti finansijski ovisan o nekome*), *eline düşmek* (*doći / pasti u nečije ruke*), *gözlerine inanmamak* (*ne moći vjerovati svojim očima*), *kulaklarına inanmamak* (*ne moći vjerovati svojim ušima*),

- 2 Određeni perfekt jeste jednostavno glagolsko vrijeme kojim se označava radnja koja se realizirala prije trenutka govora, ali radnja kojoj je govornik svjedočio ili aktivno učestvovao u njenoj realizaciji (v. Korkmaz 2009: 584–586).
- 3 Proparticip na *-Dik* predstavlja relativizator koji pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti, odnosno relativizator kojim se označava i svršena radnja i radnja koja se realizira u trenutku govora (v. Gülsevin 2015: 890; Čaušević 2018: 235–236).

*yüzüne bakmamak (ne gledati / ne pogledati u lice nekoga), yüzüne vurmak / çarpmak (sasipati / sasuti nekome nešto u lice, govoriti / reći nekome nešto u lice)...*

## 2.2. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za akuzativ + glagol

U ovu se skupinu svrstavaju glagolski somatski frazemi u kojima se na somatsku komponentu dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za akuzativ, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. Akuzativ predstavlja padež kojim se označava određeni objekt. U savremenome turskom jeziku akuzativ se izvodi dodavanjem sufiksa *-(y)I* na korijen ili osnovu imenske riječi (v. Canpolat 1992: 9).

(2) *ağzını kapatmak* – ušutjeti, začepiti usta (nekome) (dosl. zatvarati / zatvoriti svoja / njegova usta)

(2.a) *Sen bir yolunu bul da bu adamın ağzını kapat...* (Sarı 2016: 128) / *Ti pronadi neko rješenje i začepi usta tom čovjeku...* (dosl. *Ti pronadi neki svoj put i zatvori usta tog čovjeka...*)

(2.b) *Ağzımı kapatacak* birini asla bulamadım. (Gökhan 2012: 15) / *Nikada nisam mogla pronaći nekoga ko će mi začepiti usta.* (dosl. *Nikada nisam mogla pronaći nekoga ko će zatvoriti moja usta.*)

U frazemu *ağzını kapatmak* [*ušutjeti, začepiti usta (nekome)*] na somatsku se komponentu dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i akuzativni nastavak, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. U primjeru (2.a) glagolska komponenta navedenoga frazema upotrebljava se u finitnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (2.b) navodi u infinitnome glagolskom obliku. U primjeru (2.a) na somatsku komponentu *ağız (usta)* dodaje se prisvojni sufiks za treće lice jednine i akuzativni nastavak, dok se glagolska komponenta navodi u drugome licu jednine imperativne forme, koja predstavlja glagolski način kojim se iskazuje naredba ili molba za izvršenje određene djelatnosti (v. Ercilasun 1994: 4–6; Erdal 2004: 235). U primjeru (2.b) na somatsku sastavnicu dodaje se prisvojni sufiks za prvo lice jednine i padežni nastavak za akuzativ, dok se na glagol dodaje participijski nastavak *-(y)AcAk*, koji predstavlja relativizator koji pokriva sferu budućnosti i koji može ukazivati i na modalna značenja želje,

potrebe ili namjere (v. Čaušević 2018: 203). U prijevodu primjera (2.a) i (2.b) može se vidjeti da se navodi somatski frazem *začepiti usta*, koji je značenjski blizak turskome frazemu *ağzını kapatmak*. Identičnu gramatičku strukturu imaju i mnogi drugi glagolski somatski frazemi kao što su, naprimjer, frazemi *ağzını açmak* (progovoriti), *ağzını tutmak* (držati usta zatvorenima, držati jezik za zubima, ne otvarati usta, ugristi se za jezik), *ayağını çekmek* (prestati ići negdje, ne kročiti više nogom negdje), *ayağını kesmek* (prestati ići negdje, ne kročiti više nogom negdje), *başını dinlemek* (misliti / razmišljati svojom glavom), *başını döndürmek* (zavrtjeti glavu nekome, zaludivati / zaluditi nekoga, opčinjavati / opčiniti nekoga, osvajati / osvojiti nekoga), *başını istemek* (željeti / poželjeti nečiju smrt, tražiti nečiju smrt, tražiti nečiju glavu), *başını kurtarmak* (izvući živu glavu), *başını şişirmek* (dosađivati nekome, uznemiravati nekoga), *burnunu kırmak* (dati po nosu nekome), *burnunu sokmak* [zabadati / gurati (svoj) nos u nešto], *burnunu sürtmek* (natrljati nos nekome), *dilini bağlamak* (svezati jezik nekome), *dilini kesmek* (svezati se jezik nekome, pojesti maca jezik nekome), *dilini tutmak* (držati jezik za zubima), *dilini yutmak* (svezati se jezik nekome, pojesti maca jezik nekome), *dişini sıkamak* (stisnuti zube), *elini sürmemek* (ne mrdati / ne mrdnuti ni prstom), *gözünü boyamak* (zamazivati / zamazati oči nekome), *gözlerini kaçırmak* (sakrivati / sakriti pogled), *gözlerini kapamak* (zatvarati / zatvoriti oči pred nečime), *gözünü açmak* (otvarati / otvoriti oči), *gözünü doyurmak* [nahriniti (gladne) oči], *kollarını açmak* (dočekivati / dočekati nekoga raširenih ruku), *kulağını doldurmak* (napuniti uši nekome nečime), *kulaklarını dikmek* (naćuliti uši), *yüzünü ağartmak* (osvjetlavati / osvjetlati obraz), *yüzünü buruşturmak* (mrštiti se / namrštiti se, praviti / napraviti kiselo lice), *yüzünü güldürmek* (vraćati / vratiti osmijeh nekome na lice, donositi / donijeti osmijeh nekome na lice), *yüzünü karartmak* (mrštiti se / namrštiti se), *yüzünü kızartmak* (postidjeti nekoga)...

### **2.3. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za lokativ + glagol**

U ovu se skupinu uvrštavaju glagolski somatski frazemi u kojima somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za lokativ, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. Lokativ predstavlja padež kojim se iskazuje lokativnost, odnosno mjesto u okviru kojega se realizira određena djelatnost. U savremenome turskom jeziku lokativ se izražava

dodavanjem sufiksa -DA na korijen ili osnovu imenske riječi (v. Demir-Yılmaz-Gencan 2013: 25).

(3) *elinde büyümek* – *odrastati / odrasti uz nekoga*, *stasavati / stasati uz nekoga* (dosl. *odrastati / odrasti u njegovoj ruci / njegovim rukama*)

(3.a) Evet, **onun elinde büyüdüm** sayılır. (Ceviz 2019: 192) / Da, može se reći **da sam odrastao uz njega**. (dosl. Da, broji se **da sam odrastao u njegovim rukama**.)

(3.b) Ben, **elimde büyüyen** çocuğa, böyle hainlik edecek adam değilim. (Çamuroğlu 2006: 188) / Ja nisam čovjek koji će počiniti takvu izdaju djetetu **koje je odraslo uz mene**. (dosl. Ja nisam čovjek koji će počiniti takvu izjavu djetetu **koje je odraslo u mojim rukama**.)

U frazemu *elinde büyümek* (*odrastati / odrasti uz nekoga*, *stasavati / stasati uz nekoga*) somatska sastavnica prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za lokativ, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i nastavke infinitnih glagolskih oblika. U primjeru (3.a) glagolska komponenta navedenoga frazema upotrebljava se u finitnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (3.b) koristi u infinitnome glagolskom obliku. U primjeru (3.a) somatizam *el* (*ruka / šaka*) prima prisvojni sufiks za treće lice jednine i padežni nastavak za lokativ, dok se glagolska komponenta *büyüme* (*rasti / narasti*, *odrastati / odrasti*) navodi u prvome licu jednine određenoga perfekta. S druge strane, u primjeru (3.b) somatska sastavnica *el* (*ruka / šaka*) prima prisvojni sufiks za prvo lice jednine i lokativni nastavak, dok se na korijen glagola *büyüme* (*rasti / narasti*; *odrastati / odrasti*) dodaje participski nastavak *-(y)An*<sup>4</sup>. U ovome primjeru frazem *elinde büyüme* (*odrastati / odrasti uz nekoga*, *stasavati / stasati uz nekoga*) preuzima funkciju upravnoga člana participske atributske konstrukcije koja u procesu atribucije<sup>5</sup> nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Çocuk elimde büyüdü / Dijete je odraslo uz mene* (dosl. *Dijete je odraslo u mojim rukama*). Identičnu gramatičku strukturu imaju i drugi glagolski somatski frazemi kao što su, naprimjer, frazemi *ağzında gevelemek* (*izbjegavati otvoren razgovor*, *okolišati*), *burnunda tütmek* (*čeznuti za nekime / nečime*), *elinde kalmak* (*zavisiti od nekoga*, *biti pod nečijim staranjem*),

4 Particip na *-(y)An* jeste relativizator koji pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti. Stoga se navedenim participom ukazuje i na svršenu radnju i na radnju koja se realizira u trenutku govora (v. Banguoğlu 2011: 425; Čaušević 2018: 202).

5 U turskome jeziku atribucija jeste “proces u okviru kojega se ishodišna rečenica preoblikuje u atributsku skupinu u kojoj particip ili pro-particip obavlja funkciju upravnoga člana” (Solak-Bašić 2020: 50).

*gözünde büyümek [rasti / porasti u (nečijim) očima], gözünde büyütmek [rasti / porasti u (nečijim) očima], gözünde tutmek (čeznuti za nekim / nečim), parmağında oynatmak (vrtjeti nekoga oko malog prsta)...*

## 2.4. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za ablativ + glagol

U ovu se skupinu svrstavaju frazemi u okviru kojih somatska sastavnica prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za ablativ, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i nastavke infinitivnih glagolskih oblika, što ukazuje na činjenicu da se glagolska komponenta navedenih frazema može upotrebljavati i u infinitivnome glagolskom obliku. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika ablativ predstavlja padež kojim se označava kretanje ili udaljavanje od ishodišne tačke ili pak kretanje kroz ishodišnu tačku. U savremenome turskom jeziku ablativnost se iskazuje dodavanjem sufiksa *-DAn* na korijen ili osnovu imenske riječi (v. Buran 1996: 221).

(4) *dilinden düşürmemek* – stalno spominjati nekoga / nešto (dosl. ne obarati / ne oboriti nekoga / nešto sa svoga jezika)

(4.a) *Yıllardan beri fedakârlığı **dilimizden düşürmüyoruz***. (Özdemir 1970: 249) / Već godinama **stalno spominjemo** žrtvovanje. (dosl. Već godinama **ne obaramo** žrtvovanje **sa svojih jezika**.)

(4.b) ***Dilinizden düşürmediğiniz*** o efsanelerin gerçekliğini bilmem. (Menteş 2014: 51) / Ne znam za vjerodostojnost tih legendi **koje stalno spominjete**. (dosl. Ne znam vjerodostojnost legendi **koje ne obarate sa svojih jezika**.)

U frazemu *dilinden düşürmemek* (*stalno spominjati nekoga / nešto*) somatska sastavnica prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za ablativ, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih formi. U primjeru (4.a) glagolska komponenta navedenoga frazema koristi se u finitivnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (4.b) upotrebljava u infinitivnoj glagolskoj formi. U primjeru (4.a) somatska komponenta *dil* (*jezik*) prima prisvojni sufiks za prvo lice množine i ablativni sufiks, dok je glagolska komponenta *düşürmek* (*obarati / oboriti*) u prvome licu množine prezenta na *-yor*<sup>6</sup>. U primjeru (4.b) somatizam *dil* (*jezik*)

6 Prezent na *-yor* jeste jednostavno glagolsko vrijeme kojim se označava radnja koja se realizira u trenutku govora (v. Şahin 2006: 217).

prima prisvojni sufiks za drugo lice množine i padežni sufiks za ablativ, dok se na osnovu glagola *düşürmek* (*obarati / oboriti*) dodaje negacijska forma proparticipia na *-DIk* s prisvojnim sufiksom za drugo lice množine. U ovome primjeru frazem *dilinden düşürmemek* (*stalno spominjati nekog / nešto*) preuzima funkciju upravnoga člana proparticipijske atributske konstrukcije koja u procesu atribucije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *O efsaneleri dilinizden düşürmüyorsunuz / Stalno spominjete te legende* (dosl. *Ne obarate te legende sa svojih jezika*). Prema svojoj gramatičkoj strukturi, u ovu se skupinu svrstavaju i drugi glagolski somatski frazemi kao što su, naprimjer, frazemi *ağzından çıkarmak* (*izletjeti nekome nešto iz usta*, *nepromišljeno kazati nešto*), *başından atmak* (*skidati / skinuti s vrata*), *başından savmak* (*skidati / skinuti s vrata*), *burnundan ayrılmamak* (*biti / nalaziti se pod / pred nosom*, *biti / nalaziti se ispred nosa*), *dilinden anlamak* (*shvatiti nešto iz nečije priče*), *dilinden kurtulmak* (*spasiti se od nečijega jezika*), *elinden kurtulmak* (*spašavati se / spasiti se od nekoga*)...

## 2.5. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za instrumental + glagol

U ovu se skupinu uvrštavaju frazemi u okviru kojih somatska sastavnica prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za instrumental, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i nastavke infinitivnih glagolskih oblika. Dakle, i frazemi iz ove skupine mogu se upotrebljavati i kao finitni i kao infinitni predikat. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika instrumental predstavlja padež kojim se označava osoba ili pojam u čijoj se zajednici realizira radnja. Instrumentalom se može ukazivati i na sredstvo vršenja radnje. U savremenome turskom jeziku navedeni padež tvori se dodavanjem nastavka *ile* na korijen ili osnovu imenske riječi (v. Čaušević 1996: 100–102).

(5) *gözüyle görmek* – vidjeti svojim očima, uvjeriti se svojim očima (dosl. vidjeti svojim okom / očima)

(5.a) Sonra kendi **gözümüzle gördük** annemizin halini. (Yeşilkaya 2018: 155) / Kasnije **smo vidjeli svojim očima** u kakvom nam je majka stanju. (dosl. Kasnije **smo svojim očima vidjeli** stanje naše majke.)

(5.b) Aracıya gerek yok, **gözümle görmeden** yardım olayını sevmiyorum. (Köse 2017: 155) / Nije potreban nikakav posrednik, ne volim aktivnosti pomaganja **a da se ne uvjerim svojim očima**. (dosl. Nije potreban posrednik, ne volim događaj pomaganja **a da ne vidim svojim očima**.)

U frazemu *gözüyle görmek* (*vidjeti svojim očima, uvjeriti se svojim očima*) somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za instrumental, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih formi. U primjeru (5.a) glagolska komponenta navedenoga frazema upotrebljava se u finitnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (5.b) koristi u infinitnoj glagolskoj formi. U primjeru (5.a) somatska komponenta *göz* (*oko*) prima prisvojni sufiks za prvo lice množine i padežni nastavak za instrumental, dok je glagolska komponenta *görmek* (*vidjeti*) u prvome licu množine određenoga perfekta. U primjeru (5.b) somatska sastavnica *göz* (*oko*) prima prisvojni sufiks za prvo lice jednine i instrumentalni sufiks, dok se na korijen glagola *görmek* (*vidjeti*) dodaje konverb na *-mAdAn*, kojim se označavaju način i okolnosti vršenja radnje (v. Čaušević 1996: 385–386). U ovome primjeru frazem *gözüyle görmek* (*vidjeti svojim očima*) preuzima funkciju upravnoga člana adverbijalne skupine koja u procesu adverbijalizacije<sup>7</sup> nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*bunu*) *gözüyle görmedim* / *Nisam vidio (to) svojim očima* [*dosl. Nisam (to) vidio svojim okom*]. U prijevodu primjera (5.a) i (5.b) navodi se somatski frazem *vidjeti* / *uvjeriti se svojim očima*, koji je bliskoznačan glagolskome somatskom frazemu *gözüyle görmek*. Prema svojoj gramatičkoj strukturi, u ovu se skupinu uvrštavaju i frazemi *gözüyle tartmak* (*gledati* / *pogledati nekoga* / *nešto ispod oka, odmjeravati* / *odmjeriti nekoga pogledom*) i *gözüyle yemek* (*proždirati očima*).

### 3. Glagolski somatski frazemi u kojima je somatska sastavnica nepromjenjiva

Frazemi iz ove skupine sastoje se od dvije komponente. Jedna je komponenta glagol koji se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. To ukazuje na činjenicu da se glagolska komponenta frazema iz ove skupine može upotrebljavati i u finitnoj i u infinitnoj formi. Drugu komponentu frazema iz ove skupine čini leksema kojom se označava dio ljudskoga tijela i ona je stabilna i nepromjenjiva (v. Šiljak-Jesenković, 2003: 184).

7 U gramatičkoj strukturi turskoga jezika adverbijalizacija predstavlja “proces u okviru kojega se ishodišna rečenica preoblikuje u adverbijalnu skupinu u kojoj konverb ili kvazikonverb obavlja funkciju upravnog člana” (Solak–Bašić 2020: 50; v. Čaušević 1997a: 13–15).

### 3.1. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica u apsolutnome padežu + glagol

Ovu skupinu čine frazemi u kojima je somatska sastavnica nepromjenjiva i uvijek je u apsolutnome padežu, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i nastavke infinitivnih glagolskih formi, što ukazuje na činjenicu da se glagolska komponenta frazema iz ove skupine može koristiti i u finitnome i u infinitivnome obliku.

(6) *göz gezdirmek* – preletjeti pogledom, baciti oko (dosl. šetati / prošetati oko)

(6.a) *Buyüzden her kâğıt parçasını dikkatle incelerim, çözülmüş bulmacalara bile atmadan önce mutlaka **göz gezdiririm**.* (Ertaylan 2015: 24) / Stoga detaljno analiziram svaki komadić papira, pa obavezno **bacim oko** i na riješene zadatke prije nego što ih bacim. (dosl. Stoga detaljno analiziram svaki komadić papira, pa obavezno **prošetam oko** i po riješenim zadacima prije nego što ih bacim.)

(6.b) **Sabah gazetelerine göz gezdiren**, bir de gelirken sabah vapurundan Boğazdaki düşman donanmalarını gören bir Türk subayı nasıl dertli olmaz ki... (Tipi 2008: 51) / Kako da ne bude zabrinut turski oficir **koji je bacio oko na jutarnju štampu** i koji je, dolazeći jutarnjim brodom, vidio neprijateljske ratne brodove na Bosforu... (dosl. Kako da ne bude zabrinut jedan turski oficir **koji je prošetao oko** po jutarnjim novinama i koji je, dok je dolazio, vidio s jutarnjeg broda, neprijateljske ratne brodove koji su na Bosforu...)

U frazemu *göz gezdirmek* (*preletjeti pogledom, baciti oko*) somatska komponenta stabilna je i nepromjenjiva te je u apsolutnome padežu, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. Dakle, glagolska komponenta navedenoga frazema koristi se i u finitnoj i u infinitivnoj glagolskoj formi. U primjeru (6.a) glagolska komponenta navedenoga frazem upotrebljava se u finitnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (6.b) koristi u infinitivnome glagolskom obliku. Somatizam *göz* (*oko*) stabilan je i nepromjenjiv te se navodi u apsolutnome padežu, dok se glagolska komponenta *gezdirmek* (*šetati / prošetati nekoga / nešto*) navodi u prvome licu jednine prezenta na *-r<sup>s</sup>* [v. (6.a)], odnosno u participskoj konstrukciji s participom na *-(y)An* [v. (6.b)]. U primjeru (6.b)

8 U turskome jeziku prezent na *-r* jeste jednostavno glagolsko vrijeme kojim se označava višekratna radnja koja se kontinuirano ponavlja i prelazi u svojstvo (v. Ergin 2005: 291; Eker 2009: 341).

frazem *göz gezdirmek* (*preletjeti pogledom, baciti oko*) ima funkciju upravnoga člana participijske atributske konstrukcije koja u procesu atribucije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Bir Türk subayı sabah gazetelerine göz gezdirdi / Turski oficir bacio je oko na jutarnju štampu* (dosl. *Jedan turski oficir prošetao je oko po jutarnjim novinama*). U prijevodu primjera (6.a) i (6.b) može se vidjeti da se navodi somatski frazem *baciti oko*, koji je značenjski blizak turskome frazemu *göz gezdirmek*. Identičnu gramatičku strukturu imaju i drugi frazemi kao što su, naprimjer, frazemi *ağız etmek* (*laskati, dodvoravati se nekome*), *ağız kullanmak* (*laskati, dodvoravati se nekome*), *ağız satmak* (*hvaliti se*), *ağız yapmak* (*obmanjivati nekoga pričom*), *ağız yaymak* (*izbjegavati otvoren razgovor, okolišati*), *ayak atmak* (*zakoračiti negdje, kročiti*), *ayak basmak* (*zakoračiti negdje, kročiti*), *ayak diremek* (*biti uporan, biti tvrdoglav, tjerati po svome*), *ayak sürmek* (*raditi neki posao polahko, prenemagati se*), *ayak uydurmak* (*prilagođavati se / prilagoditi se*), *baş eğmek* (*poginjati / pognuti glavu*), *baş koşmak* (*raditi nešto s puno volje, elana, trčati za nečime*), *baş koymak* (*polagati / položiti glavu, stavljati / staviti glavu na kocku*), *baş sallamak* [*klimati glavom (na sve)*], *burun bükmek* (*prezirati, omalovažavati, potcjenjivati nekoga*), *burun kıvrmak* (*prezirati, omalovažavati, potcjenjivati nekoga*), *burun şişirmek* (*dizati / dignuti nos, napuhati nos*), *dil çıkarmak* (*narugati se nekome / nečemu*), *dil uzatmak* (*ogovarati nekoga*), *diş bilemek* (*oštriti / naoštriti zube na nekoga*), *diş gıcırdatmak* (*režati, škripati zubima*), *diş göstermek* (*pokazivati / pokazati zube nekome*), *diz çökmek* (*padati / pasti na koljena*), *el açmak* (*moliti za pomoć, prositi*), *el atmak* (*intervenirati, miješati / umiješati se u nešto*), *el çekmek* (*povlačiti / povući se iz nečega, ne miješati se u nešto*), *el kaldırmak* (*dizati / dići ruku na nekoga, podići ruku na nekoga*), *el katmak* (*miješati se / umiješati se, uključiti se u nešto*), *el ovuşturmak* (*trljati ruke*), *göz yummak* (*žmiriti / zažmiriti na nešto, praviti se da se ne vidi nešto*), *kulak asmak* (*obratiti pažnju na nešto, pažljivo slušati, naćuliti uši*), *kulak kabartmak* (*naćuliti uši*), *kulak kesilmek* [*pretvoriti se (sav) u uho*], *kulak vermek* (*naćuliti uši*), *parmak kaldırmak* (*dizati / dići ruku, dizati / dići dva prsta*), *taban tepmek* (*tabanati*), *yüz bulmak* (*uobražavati se / uobraziti se*), *yüz çevirmek* (*okretati / okrenuti leđa nekome*), *yüz vermek* (*posvećivati / posvetiti pažnju*)...

### 3.2. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica u dativu + glagol

U ovu se skupinu svrstavaju frazemi u kojima je somatska sastavnica nepromjenjiva te se uvijek navodi u dativu, dok glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju, što podrazumijeva činjenicu da se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te da može primati i nastavke infinitivnih glagolskih

formi, odnosno može se upotrebljavati i u finitnome i u infinitnome glagolskom obliku.

(7) *ele vermek* – *odavati / odati nekoga* (dosl. *davati / dati u ruku / ruke*)

(7.a) Bizi **ele verme!** (Kemal 1974: 320) / **Nemoj nas odati!** (dosl. **Nemoj nas dati u ruke!**)

(7.b) Niyazi para kazanmak için **bizi ele verseydi**, namusuzluk etmesinin gene de bir anlamı olurdu. (Tahir 2010: 85) / **Da nas je** Nijazi **odao** kako bi zaradio novac, imalo bi nekog smisla to što je postupio nečasno. (dosl. **Da nas je** Nijazi **dao u ruke** kako bi zaradio novac, imalo bi nekog smisla to što je postupio nečasno.)

U frazemu *ele vermek* (*odavati / odati nekoga*) somatska sastavnica stabilna je i nepromjenjiva te se uvijek navodi u dativu, dok glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju. To podrazumijeva činjenicu da se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te da može primati i sufikse infinitnih glagolskih oblika. Stoga se glagolska komponenta frazema *ele vermek* (*odavati / odati nekoga*) može koristiti i u finitnome i u infinitnome glagolskom obliku. U primjeru (7.a) glagolska komponenta navedenoga frazema koristi se u finitnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (7.b) upotrebljava u infinitnome glagolskom obliku. U oba primjera somatska sastavnica *el* (*ruka / šaka*) stabilna je i nepromjenjiva te je u dativu, dok se glagolska komponenta *vermek* (*davati / dati*) navodi u drugome licu jednine odričnoga oblika imperativne forme [v. (7.a)], odnosno u trećem licu jednine irealnoga kondicionala<sup>9</sup> koji se povezuje sa sferom prošlosti [v. (7.b)]. Prema svojoj gramatičkoj strukturi, u ovu se skupinu svrstavaju i frazemi *ağızlara düşmek* (*postajati / postati predmet ogovaranja*), *ayağa kaldırmak* (*uznemiravati / uznemiriti nekoga, dići na noge nekoga*), *ayağa kalkmak* (*ustajati / ustati na noge*), *başa çıkmak* (*izaći na kraj s nekim / nečim*), *dile düşmek* (*biti / postati predmet ogovaranja*), *dile gelmek* (*biti / postati predmet ogovaranja*), *dile getirmek* (*reći, izraziti, spominjati / spomenuti*), *dize gelmek* (*padati / pasti na koljena*), *dize getirmek* (*bacati / baciti nekoga na koljena*), *ele almak* (*analizirati nešto, govoriti o nečemu*), *ele geçirmek* (*dokopati se nečega*), *göze almak* (*riskirati, prihvatiti nešto uzevši u obzir eventualne negativne posljedice, biti spreman*)...

9 U gramatičkoj strukturi turskoga jezika kondicional jeste glagolski način kojim se izražava uvjet za realizaciju određene djelatnosti. Taj uvjet može biti realan i irealan. Stoga se kondicional klasificira u dvije skupine, i to na realni i irealni kondicional. Realnim kondicionalom iskazuje se realan uvjet za realizaciju određene djelatnosti, dok se irealnim kondicionalom označava irealan uvjet za realizaciju određene djelatnosti (v. Gülsevin 2002: 38; Benzer 2010: 132–133).

### 3.3. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica u lokativu + glagol

Ovu skupinu čine frazemi u okviru kojih je somatska komponenta stabilna i nepromjenjiva te se uvijek navodi u lokativu, dok glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju. To znači da se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te da može primati i nastavke infinitivnih glagolskih oblika. Stoga se glagolska komponenta frazema iz ove skupine može koristiti i u finitnome i u infinitnome glagolskom obliku.

(8) ayakta tutmak – održavati / održati nešto, čuvati / sačuvati nešto (dosl. držati / zadržati na nozi)

(8.a) Bu yasağı mutlaka **ayakta tutmalıyız**. (Kafaoğlu 1984: 81) / **Trebamo** obavezno **sačuvati** ovaj propis. (dosl. Trebamo obavezno **držati na nogama** ovaj propis.)

(8.b) Hükümet ekonomiyi **ayakta tutmaya** çalışır. (Yardımcıoğlu 2021: 14) / Vlada pokušava **sačuvati** ekonomiju. (dosl. Vlada pokušava **držati na nogama** ekonomiju.)

U frazemu *ayakta tutmak* (*održavati / održati nešto, čuvati / sačuvati nešto*) somatska komponenta stabilna je i nepromjenjiva te se uvijek navodi u lokativu, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. Dakle, glagolska komponenta navedenoga frazema može se upotrebljavati i u finitnome i u infinitnome glagolskom obliku. U primjeru (8.a) glagolska komponenta navedenoga frazema koristi se u finitnome obliku, dok se u primjeru (8.b) upotrebljava u infinitnome glagolskom obliku. U oba primjera somatizam *ayak* (*noga / stopalo*) stabilan je i nepromjenjiv te je u lokativu, dok se glagol *tutmak* (*držati / zadržati*) navodi u prvome licu množine glagolskoga načina necesitativa<sup>10</sup> [v. (8.a)], odnosno u infinitnome glagolskom obliku koji čini imenska skupina u okviru koje glagolska imenica na -mA obavlja funkciju upravnog člana [v. (8.b)]. U primjeru (8.b) frazem *ayakta tutmak* (*održavati / održati nešto, čuvati / sačuvati nešto*) preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja se u procesu nominalizacije<sup>11</sup> dervira od ishodišne rečenice *Hükümet ekonomiyi ayakta tutuyor / Vlada čuva ekonomiju*

10 U gramatičkoj strukturi turskoga jezika necesitativ predstavlja glagolski način kojim se iskazuje nužnost ili potreba za izvršenje određenja radnje (v. Bašić 2018: 677–678).

11 U turskome jeziku nominalizacija predstavlja “proces u okviru kojega se ishodišna rečenica s finitnim predikatom preoblikuje u imensku skupinu u kojoj glagolska imenica ima funkciju upravnoga člana” (Solak–Bašić 2020: 50; v. Čaušević 1995: 33–35; Čaušević 1997b: 29).

(dosl. *Vlada drži na nogama ekonomiju*). Identičnu gramatičku strukturu imaju i frazemi *ayakta kalmak* (*ostajati / ostati na nogama, opstajati / opstati*), *ayakta uyumak* (*padati / pasti s nogu*), *elde etmek* (*steći nešto, dobiti nešto*)...

### 3.4. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica u ablativu + glagol

Ovu skupinu čine frazemi koji imaju stabilnu i nepromjenjivu somatsku komponentu u ablativu i glagolsku komponentu koja ima potpunu konjugaciju. Budući da ima potpunu konjugaciju, glagolska komponenta frazema iz ove skupine može se koristiti i u finitnome i u infinitnome glagolskom obliku. Zapravo, glagolska komponenta konjugira se kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i nastavke infinitivnih glagolskih formi.

(9) elden çıkarmak – riješiti se nečega, ostajati / ostati bez nečega (dosl. vaditi / izvaditi iz ruke / ruku)

(9.a) Sonra arabamızı yok pahasına **elden çıkardık**. (Özer 2007: 74) / Kasnije **smo se riješili** svog automobila po simboličnoj cijeni. (dosl. Kasnije **smo izvadili iz ruku** naš automobil po simboličnoj cijeni.)

(9.b) Eğer Mithat beni istemez de bağıntımız son bulursa hediyelerini geri vermek zorunluğumuz olmayacağından, **elden çıkardığım** fark edilmeyecekti. (Karayel 2010: 111) / Ako me Midhat ne želi i ako se naša veza okonča, neće se primijetiti **da sam izgubila** njegove poklone jer ih nećemo morati vraćati. (dosl. Ako me Midhat ne želi i ako naša veza pronade kraj, neće se primijetiti **da sam izvadila iz ruku** njegove poklone jer ih nećemo morati vraćati.)

U frazemu *elden çıkarmak* (*riješiti se nečega, ostajati / ostati bez nečega*) somatska komponenta stabilna je i nepromjenjiva te se uvijek navodi u ablativu, dok glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju, što ukazuje na činjenicu da se može koristiti i u finitnome i u infinitnome glagolskom obliku. U primjeru (9.a) glagolska komponenta frazema *elden çıkarmak* (*riješiti se nečega, ostajati / ostati bez nečega*) koristi se u finitnome glagolskom obliku, dok se u primjeru (9.b) upotrebljava u infinitnoj glagolskoj formi. U oba primjera somatska sastavnica *el* (*ruka / šaka*) stabilna je i nepromjenjiva te je u ablativu, dok se glagolska komponenta *çıkarmak* (*vaditi / izvaditi*) navodi u prvome licu množine određenoga perfekta [v. (9.a)], odnosno u infinitnome glagolskom obliku koji čini imenska skupina u kojoj funkciju upravnoga člana ima glagolska imenica na *-DIk* [v. (9.b)]. Zapravo, u primjeru (9.b) frazem *elden çıkarmak* (*riješiti se*

*nečega, ostajati / ostati bez nečega*) preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Hediyelerini elden çıkardım / Izgubila sam njegove poklone* (dosl. *Izvadila sam iz ruku njegove poklone*). U rečeničnoj strukturi navedena imenska skupina ima funkciju subjekatske sintagme. Prema svojoj gramatičkoj strukturi, u ovu se skupinu uvrštavaju i frazemi *elden geçirmek* (*gledati / pregledati nešto, kontrolirati / prekontrolirati nešto*), *elden kaçırmak* (*ispuštati / ispustiti iz ruku nešto*), *gözden çıkarmak* (*žrtvovati nešto vrijedno*), *gözden geçirmek* (*pregledavati / pregledati*), *gözden kaçırmak* (*gubiti / izgubiti nekoga / nešto iz vida*), *gözden kaybetmek* (*gubiti / izgubiti nekoga / nešto iz vida*), *gözden kaybolmak* (*gubiti se / izgubiti se iz vida*)...

#### **4. Glagolski somatski frazemi u kojima je glagol uvijek u trećem licu jednine**

Ovu skupinu frazema sačinjavaju frazemi u kojima se glagol konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, ali je stabilan i nepromjenjiv kada su u pitanju gramatičke kategorije broja i lica te se uvijek navodi u trećem licu jednine. Takvi se frazemi mogu klasificirati u dvije podskupine. Prvu podskupinu čine frazemi u kojima je somatska sastavnica promjenjiva, dok je glagolska komponenta uvijek u trećem licu jednine. U drugu se podskupinu uvrštavaju frazemi u kojima je somatska komponenta stabilna i nepromjenjiva, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine.

##### **4.1. Glagolski somatski frazemi s promjenjivom somatskom sastavnicom i glagolom u trećem licu jednine**

U ovu se skupinu svrstavaju frazemi u kojima je somatska sastavnica promjenjiva u vezi s gramatičkim osobitostima, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, ali se uvijek navodi u trećem licu jednine. Dakle, glagolska komponenta stabilna je i nepromjenjiva kada se govori o gramatičkim kategorijama broja i lica.

##### **4.1.1. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + glagol u trećem licu jednine**

Ovu skupinu somatskih frazema čine frazemi u kojima somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks, dok se glagolska komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, ali se uvijek navodi u trećem licu jednine.

Zapravo, u frazemima iz ove skupine glagolska komponenta stabilna je u vezi s gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek navodi u trećem licu jednine.

(10) burnu büyümek – dizati / dignuti nos (dosl. rasti / narasti njegov nos)

(10.a) Dergi biraz satmaya başladı ya artık **burnunuz büyüdü!** (İncesu 1977: 35) / Časopis je malo povećao tiraž i odmah **ste digli nos.** (dosl. Časopis se počeo malo prodavati i odmah **je vaš nos narastao.**)

(10.b) Arkadaşları onun bu durumunu **burnu büyümüş** olarak nitelendirdiler. (Ercan 2017: 12) / Njegovo takvo ponašanje prijatelji su okarakterizirali kao da je **digao nos.** (dosl. Njegovi prijatelji njegovu takvu situaciju okarakterizirali su kao da je **njegov nos narastao.**)

U frazemu *burnu büyümek* (*dizati / dignuti nos*) somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. Bez obzira na to što ima potpunu konjugaciju, glagolska je komponenta stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica i uvijek se navodi u trećem licu jednine. U primjeru (10.a) na somatizam *burun* (*nos*) dodaje se prisvojni sufiks za drugo lice množine, dok je glagolska komponenta *büyüme* (*rasti / narasti*) u trećem licu jednine određenoga perfekta. U primjeru (10.b) na somatsku sastavnicu *burun* (*nos*) dodaje se prisvojni sufiks za treće lice jednine, dok se glagolska komponenta *büyüme* (*rasti / narasti*) navodi u trećem licu jednine neodređenoga perfekta<sup>12</sup>. U prijevodu navedenih primjera uočava se da se navodi somatski frazem *dizati / dignuti nos*, koji je značenjski blizak turskome frazemu *burnu büyüme*. Kada je u pitanju gramatička struktura, u ovu se skupinu frazema uvrštavaju i drugi glagolski somatski frazemi kao što su, naprimjer, frazemi *ağzı kilitlenmek* (*staviti flaster / katanac na usta, ušutjeti, zašutjeti*), *ağzı köpürmek* (*naljutiti se, razbijesniti se*), *ağzı sulanmak* (*čeznuti, teći voda na usta, šmagati*), *ağzı varmamak* (*ustručavati se reći nešto, ne moći prevaliti preko usta nešto*), *avucu kaşınmak* (*svrbjeti dlan nekoga*), *ayağı gitmemek* (*prestati ići negdje, ne kročiti više nogom negdje*), *başı çatlamak* (*pucati glava nekome*), *başı daralmak* (*upadati / upasti u probleme, nevolje*), *başı dönmek* (*vrtjeti se / zavrtjeti se u glavi nekome*), *başı sıkışmak / sıkılmak* (*biti u problemima, biti u nevolji*), *başı tutmak* (*pucati / eksplodirati glava nekome*), *burnu kırılmak* (*dobiti po nosu*), *burnu sızlamak* (*biti ganut, čeznuti, cmizdriti*), *burnu sürtülmek* (*biti natrljan nos nekome*), *dili açıldı* (*razvezati se jezik nekome*), *dili ağırlaşmak* (*zaplitati jezikom*), *dili alışmak* (*često ponavljati nešto*), *dili çözülmek* (*razvezati se jezik nekome*), *dili dolaşmak*

12 Neodređeni perfekt predstavlja jednostavno glagolsko vrijeme kojim se označava radnja koja se realizira prije trenutka govora, ali radnja kojoj govornik nije niti svjedočio niti je aktivno učestvovao u njenoj realizaciji (v. Korkmaz, 2007: 75; Bulduk, 2018: 228).

*(svezati se jezik nekome, zaplitati jezikom), dili dönmek (zaplitati jezikom), dili durmak (svezati se jezik nekome), dili durmamak (razvezati se jezik nekome), dili sürçmek (pogrešno izgovoriti neku riječ, napraviti lapsus), dili uzamak (razvezati se jezik nekome), dili varmamak (ustručavati se reći nešto), dili yanmak (mučiti se, patiti se), dişleri dökülmek (izgubiti zube, oronuti, ostariti), dizleri kesilmek (otkazivati / otkazati noge / koljena nekome), eli değmek (biti u prilici i mogućnosti uraditi određenu djelatnost), eli ermek (moći uraditi nešto, biti nešto u nečijoj moći), eli genişlemek (dokopati se / doći do novca), eli varmamak / gitmemek (nemati volje za nešto), gözleri berraklaşmak (sijati oči od sreće), gözleri bulutlanmak / buğulanmak (suziti / zasuziti oči nekome), gözleri parlamak (sijati oči od sreće), gözleri sulanmak (suziti / zasuziti oči nekome), gözleri yaşarmak (krenuti / poteći suze na oči nekome), gözü açılmak (otvarati / otvoriti oči), gözü alışmak (navikavati se / naviknuti se), gözü dalmak (zagledati se), gözü doymak (biti oči site, zadovoljavati se / zadovoljiti se, zasititi se), gözü dönmek (padati / pasti mrak na oči nekome), gözü dumanlanmak (padati / pasti mrak na oči nekome), gözü ilişmek (upadati / upasti u oči nekome neko / nešto, zapeti za oko nekome neko / nešto), gözü kalmak (čeznuti za nečime), gözü kararmak (padati / pasti mrak na oči nekome), gözü kaymak / kaçmak (ne moći skinuti pogled s nekoga / nečega, ne moći odvojiti pogled od nekoga / nečega), gözü kesmek (ubijediti i druge i sebe da se može obaviti određena djelatnost, usuđivati se, upustiti se u neku djelatnost), gözü kesmemek (ne usuđivati se / ne usuditi se uraditi neku djelatnost), gözü kızmak (mrštiti se / namršiti se, ljutiti se / naljutiti se), gözü korkmak / yılmak (plašiti se / uplašiti se), gözü okşamak (biti prijatan za oko, biti odmor za oči), kolları kopmak (otpadati / otpasti ruke nekome), kulakları paslanmak (odrvniti / zahrđati uši nekome), yüzü düşmek (biti neraspoložen, objesiti nos), yüzü gülmek (imati osmijeh na licu, biti nekome lice nasmijano), yüzü kalmamak (nemati obraza), yüzü karışmak (izobličiti se lice nekome), yüzü kızarmak (crvenjeti se / zacrvenjeti se lice nekome), yüzü sararmak (žutjeti / požutjeti lice nekome), yüzü tutmamak (nemati obraza)...*

#### **4.1.2. Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za dativ + glagol u trećem licu jednine**

U ovu se skupinu uvrštavaju frazemi u okviru kojih se na somatsku komponentu dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za dativ, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. Bez obzira na to što ima potpunu konjugaciju i što se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, glagolska je komponenta stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek navodi u trećem licu jednine.

(11) gözüne ilişmek – upadati / upasti u oko, zapeti za oko (dosl. kačiti se / zakačiti se za njegovo oko)

(11.a) Masanın üzerindeki ekmek bıçağı **gözüne ilişti**. (Rasim 1987: 82) / **Za oko mi je zapao** kuhinjski nož koji je bio na stolu. (dosl. Nož za hljeb koji je bio na stolu **zakačio se za moje oko**.)

(11.b) Küçük çekmece **gözüne ilişti**, çekmeceyi açtığında onun da boş olduğunu görüp tekrar kapattı. (Kaplan 2017: 182) / **Za oko mu je zapala** mala ladica, a kada je otvorio ladicu, vidio je da je i ona prazna te ju je ponovo zatvorio. (dosl. Mala se zaladica **zakačila za njegovo oko**, a kada je otvorio ladicu, vidio je da je i ona prazna te ju je ponovo zatvorio.)

U frazemu *gözüne ilişmek* (*upadati / upasti u oko, zapeti za oko*) somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za dativ, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. U primjeru (11.a) somatizam *göz* (*oko*) prima prisvojni sufiks za prvo lice jednine i dativni nastavak, dok se glagolska komponenta *ilişmek* (*kačiti se / zakačiti se*) navodi u trećem licu jednine određenoga perfekta. I u primjeru (11.b) glagolska komponenta *ilişmek* (*kačiti se / zakačiti se*) jeste u trećem licu jednine određenoga perfekta, ali se na somatsku sastavnicu *göz* (*oko*) dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine i padežni sufiks za dativ. Kada je riječ o značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku, primjećuje se da je bosanski somatski frazem *zapeti za oko* značenjski blizak turskome frazemu *gözüne ilişmek*. Kada se govori o gramatičkoj strukturi, identičnu strukturu imaju i frazemi *ağzına takılmak* (*zalijepiti se za usta nekome nešto, nesvjesno ponavljati nešto, nesvjesno izgovarati nešto*), *ağzına yakışmamak* (*izgovarati / izgovoriti nešto neprimjereno*), *eline geçmek* (*dolaziti / doći u ruke nekome*), *kulağına çalınmak* (*dolaziti / doći nekome nešto do ušiju, načuti nešto*), *kulağına gelmek* (*dolaziti / doći nekome nešto do ušiju, načuti nešto*), *kulağına gitmek* (*dolaziti / doći nekome nešto do ušiju, načuti nešto*), *gözüne çarpmak* (*upadati / upasti u oči nekome neko / nešto, zapeti za oko nekome neko / nešto*)...

#### 4.1.3. *Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za lokativ + glagol u trećem licu jednine*

Ovu skupinu čine frazemi u okviru kojih somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za lokativ, dok je glagolska komponenta uvijek u trećem licu jednine. Uprkos tome što zadržava potpunu

konjugaciju i što se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, glagolska je komponenta stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek bilježi u trećem licu jednine.

(12) *boğazında durmak* – *stajati / stati u grlu, zastati u grlu, presjesti nekome nešto* (dosl. *stajati / stati u njegovome grlu*)

(12.a) *Biraz yavaş ye oğlum, boğazında duracak.* [<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/bogazina-durmak-deyimi-3478> (stranica posjećena 21. 1. 2022.)] / *Jedi malo sporije, sinko, zastat će ti u grlu.* (dosl. *Jedi malo sporije, sinko, stat će u tvome grlu.*)

(12.b) *Nankörler! Yediğiniz ekmek boğazınızda dursun!* [<https://sozluk.gov.tr/> (stranica posjećena 21. 1. 2022.)] / *Nezahvalnici! Neka vam zastane u grlu* hljeb koji jedete! (dosl. *Nezahvalnici! Neka hljeb koji jedete stane u vašem grlu!*)

U frazemu *boğazında durmak* (*stajati / stati u grlu, zastati u grlu, presjesti nekome nešto*) somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za lokativ, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. U primjeru (12.a) somatska sastavnica *boğaz* (*grlo*) prima prisvojni sufiks za drugo lice jednine i lokativni sufiks, dok se glagolska komponenta *durmak* (*stajati / stati*) navodi u trećem licu jednine futura<sup>13</sup>. S druge strane, u primjeru (12.b) somatizam *boğaz* (*grlo*) prima prisvojni sufiks za drugo lice množine i lokativni nastavak, dok se glagolska komponenta *durmak* (*stajati / stati*) navodi u trećem licu jednine optativne forme kojom se izražava želja ili pak subjektivna potreba za realiziranjem određene djelatnosti (v. Čaušević 1996: 292–294). Uočava se da je bosanski somatski frazem *zastati u grlu* bliskoznačan turskome frazemu *boğazında durmak*.

#### 4.1.4. *Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica + odgovarajući prisvojni sufiks + padežni nastavak za ablativ + glagol u trećem licu jednine*

U ovu se skupinu svrstavaju frazemi u okviru kojih somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za ablativ, dok glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju, ali se uvijek navodi u trećem licu jednine.

13 U gramatičkoj strukturi turskoga jezika futur predstavlja jednostavno glagolsko vrijeme kojim se označava radnja za koju se pretpostavlja da će se realizirati nakon trenutka govora (v. Korkmaz 1959: 168–169).

Zapravo, glagolska se komponenta konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, ali je stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek navodi u trećem licu jednine.

(13) *başından geçmek* – *preživljavati / preživjeti nešto, deverati / izdeverati, prevaliti preko leđa* (dosl. *prolaziti / proći kroz njegovu glavu*)

(13.a) **Hepimizin başından geçti** bunlar. (Karaca 2019: 44) / **Svi smo mi prevalili preko leđa** takve stvari. (dosl. **Kroz glavu svih nas prošlo je** sve to.)

(13.b) Hep **başımızdan geçti**. (Nesin 1970: 16) / Sve **smo mi to prevalili preko leđa**. (dosl. Sve **je prošlo kroz našu glavu**.)

U frazemu *başından geçmek* (*preživljavati / preživjeti nešto, deverati / izdeverati, prevaliti preko leđa*) somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za ablativ, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. U primjeru (13.a) somatizam *baş* (*glava*) prima prisvojni sufiks za treće lice jednine i ablativni nastavak, dok se glagolska komponenta *geçmek* (*prolaziti / proći*) navodi u trećem licu jednine određenoga perfekta. I u primjeru (13.b) glagolska komponenta *geçmek* (*prolaziti / proći*) jeste u trećem licu jednine određenoga perfekta, ali se na somatsku komponentu *baş* (*glava*) dodaje prisvojni sufiks za prvo lice množine i padežni nastavak za ablativ. U prijevodu navedenih primjera može se vidjeti da je bosanski somatski frazem *prevaliti nešto preko leđa* značenjski blizak glagolskome somatskom frazemu *başından geçmek*. Prema svojoj gramatičkoj strukturi u ovu se skupinu uvrstavaju i frazemi *ağzından çıkmak* (*izletjeti iz usta, nepromišljeno reći*), *yüzünden akmak* (*čitati se / pročitati se s lica*), *yüzünden anlaşılmak* (*pisati na licu nekome nešto, čitati se / pročitati se s lica*)...

#### 4.2. Glagolski somatski frazemi s nepromjenjivom somatskom sastavnicom i glagolom u trećem licu jednine

U frazemima iz ove skupine somatska je komponenta stabilna i nepromjenjiva, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. Glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju i konjugira se kroz sva glagolska vremena i načine, ali je stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek navodi u trećem licu jednine.

#### 4.2.1. *Glagolski somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica u lokativu + glagol u trećem licu jednine*

U ovu se skupinu uvrštavaju frazemi u kojima je somatska sastavnica stabilna i nepromjenjiva te se uvijek navodi u lokativu, dok se glagolska komponenta uvijek evidentira u trećem licu jednine. Bez obzira na to što zadržava potpunu konjugaciju i što se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine, glagolska je komponenta stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek bilježi u trećem licu jednine.

(14) *elde kalmak* – imati na raspolaganju, ostajati / ostati na raspolaganju (dosl. ostajati / ostati u ruci / rukama)

(14.a) İnşaat biti, bu kadar demir **elde kaldı**. [<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/elde-kalmak-deyimi-2516> (stranica posjećena 21. 1. 2022.)] / Gradnja je završena, a ovolika količina željeza **ostala je na raspolaganju**. (dosl. Gradnja je završena, a ovoliko željeza **ostala je u rukama**.)

(14.b) Herkes soğan eker ve soğan **elde kalır**. [<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/elde-kalmak-deyimi-2516> (stranica posjećena 21. 1. 2022.)] / Svi siju luk i luk im **ostaje na raspolaganju**. (dosl. Svi siju luk i **luk ostaje u rukama**.)

U frazemu *elde kalmak* (*imati na raspolaganju, ostajati / ostati na raspolaganju*) somatska komponenta stabilna je i nepromjenjiva te se uvijek navodi u lokativu, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. U primjerima (14.a) i (14.b) somatska sastavnica *el* (*ruka / šaka*) jeste u lokativu, a glagolska komponenta *kalmak* (*ostajati / ostati*) navodi se u trećem licu jednine određenoga perfekta [v. (14.a)], odnosno u trećem licu jednine prezenta na -r [v. (14.b)]. Identičnu gramatičku strukturu ima i frazem *elde avuçta kalmamak* (*ostajati / ostati praznih ruku*).

#### 4.2.2. *Somatski frazemi sa strukturom somatska sastavnica u ablativu + glagol u trećem licu jednine*

U ovu se skupinu svrstavaju frazemi koji imaju stabilnu i nepromjenjivu somatsku komponentu koja je uvijek u ablativu, dok se glagolska komponenta uvijek navodi u trećem licu jednine. Dakle, glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju i konjugira se kroz sva glagolska vremena i načine, ali je stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek bilježi u trećem licu jednine.

(15) elden kaçmak – ostajati / ostati bez nekoga / nečega, iskliznuti iz ruku (dosl. bježati / pobjeći iz ruke / ruku)

(15.a) İcadım **elden kaçı**. (Karacan 2013: 29) / Otkriće **mi je iskliznulo iz ruku**. (dosl. Moje otkriće **pobjeglo je iz ruku**.)

(15.b) Bunlardan sağlanacak faydalar **elden kaçacak**. (Abdüsselâm 2021: 491) / **Iskliznut će vam iz ruku** korist koja će se obezbijediti od toga. (dosl. Korist koja će se obezbijediti od toga **pobjeći će iz ruku**.)

U frazemu *elden kaçmak* (*ostajati / ostati bez nekoga / nečega, iskliznuti iz ruku*) somatska sastavnica stabilna je i nepromjenjiva te se uvijek navodi u ablativu, dok se glagolska komponenta uvijek bilježi u trećem licu jednine. U primjerima (15.a) i (15.b) somatska komponenta *el* (*ruka / šaka*) jeste u ablativu, dok se glagolska komponenta *kaçmak* (*bježati / pobjeći*) navodi u trećem licu jednine određenoga perfekta [v. (15.a)], odnosno u trećem licu jednine futura [v. (15.b)]. Kada su u pitanju značenjski bliske sintaksičke konstrukcije u bosanskome jeziku, u prijevodu navedenih primjera može se vidjeti da je bosanski somatski frazem *iskliznuti iz ruku* značenjski blizak turskome frazemu *elden kaçmak*. Kada se govori o gramatičkoj strukturi, identičnu gramatičku strukturu imaju i frazemi *elden çıkmak* (*ostajati / ostati bez nekoga / nečega, iskliznuti nekome nešto iz ruku*), *elden gitmek* (*ostajati / ostati bez nekoga / nečega, iskliznuti nekome nešto iz ruku*)...

## 5. Zaključak

U radu su analizirane gramatičke osobitosti glagolskih somatskih frazema u savremenome turskom jeziku. Analiza je pokazala da se glagolski somatski frazemi klasificiraju u tri skupine. U prvu se skupinu uvrštavaju frazemi u okviru kojih su i somatska i glagolska komponenta promjenjive. Analiza primjera ukazala je na činjenicu da u takvim frazemima somatska komponenta prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak, dok glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju, što podrazumijeva činjenicu da se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. U analizi odabranih primjera vidjelo se da se glagolska komponenta frazema iz ove skupine može upotrebljavati i u finitnome i u infinitnome glagolskom obliku. U drugu skupinu glagolskih somatskih frazema svrstavaju se frazemi u okviru kojih je somatska sastavnica stabilna i nepromjenjiva, dok glagolska komponenta ima potpunu konjugaciju te se konjugira kroz sva glagolska

vremena i načine, a može primati i nastavke infinitivnih glagolskih oblika. Analiza primjera pokazala je da se glagolska komponenta takvih frazema može koristiti i u finitnome i u infinitivnome glagolskom obliku. Treću skupinu glagolskih somatskih frazema čine frazemi u okviru kojih se glagol uvijek navodi u trećem licu jednine. U analizi se vidjelo da u takvim frazemima glagolska komponenta zadržava potpunu konjugaciju, ali je stabilna i nepromjenjiva u gramatičkim kategorijama broja i lica te se uvijek navodi u trećem licu jednine.

## ON THE GRAMMATICAL STRUCTURE OF VERBAL SOMATIC PHRASEMES IN MODERN TURKISH LANGUAGE

### SUMMARY

Correct interpretation of grammatical characteristics of phrasemes is a very important segment in the process of studying a foreign language. The primary aim of this paper is to analyze grammatical characteristics of verbal somatic phrasemes in modern Turkish language. The analysis is based on concrete examples from short stories, literary and scientific texts written in Turkish language. The analysis is divided into three parts. The first part analyzes grammatical characteristics of verbal somatic phrasemes where both components can be modified. The second part analyzes the grammatical structure of verbal somatic phrasemes with a stable somatic component which cannot be modified, while the third part analyzes verbal somatic phrasemes where the verbal component is always the third-person singular. The analysis also discusses the semantically similar syntactic structures in Bosnian language. The results obtained from the analysis should contribute to phraseological research of Turkish and Bosnian language.

*Key words:* modern Turkish language, verbal somatic phrasemes, grammar peculiarities, somatic component, verbal component

### Izvori i literatura

- Abdüsselâm, İzz Bin (2021), *Hikmet Ağacı*, Çeviren: Fatih Mehmet Albayrak, Şenyıldız Matbaacılık, İstanbul.
- Banguoğlu, Tahsin (2011), *Türkçenin Grameri*, 9. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- Bašić, Mirza (2018), "Sintaktička analiza rečenica s necesitativnim značenjem u turskome jeziku", *Zbornik radova 7. međunarodnog naučno-stručnog skupa Obrazovanje, jezik, kultura: tendencije i izazovi*, Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, 677–682.
- Benzer, Ahmet (2010), "–sA Ekinin İşlevleri ve Dilek-Şart Ayrımı", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 28, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, 131–140.
- Bulduk, Türker Barış (2018), "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Farklı Bir Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki ve Çekimi", *Turkish Studies: Language / Literature*, 13/20, Ankara, 225–244.
- Buran, Ahmet (1996), *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Canpolat, Mustafa (1992), "Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine", *Türkoloji Dergisi*, Cilt X, S. 1, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 9–11.
- Ceviz, Şenol (2019), *Kırılma Noktası*, Giz Kitap Yayınları, İstanbul.
- Čaušević, Ekrem (1995), "Nominalizacija u turskom jeziku (I): Prilog kontrastivnoj analizi sintakse turskoga i hrvatskog jezika", *Suvremena lingvistika*, 21/1995, 2, 40, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 33–50.
- Čaušević, Ekrem (1996), *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska svučilišna naknada, Zagreb.
- Čaušević, Ekrem (1997a), "Adverbijalizacija u turskome jeziku", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 46/1996, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 13–37.
- Čaušević, Ekrem (1997b), "Nominalizacija u turskome jeziku (II): Prilog kontrastivnoj analizi sintakse turskoga i hrvatskog jezika", *Suvremena lingvistika*, 23/1997, 1–2, 43–44, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 29–60.
- Čaušević, Ekrem (2018), *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u turskom jeziku: Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*, Ibis grafika, Zagreb.
- Çamuroğlu, Reha (2006), *Kalem Efendisi*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Demir, Nurettin, Emine Yılmaz, Tahir Nejat Gencan (2013), *Türkçe Biçim Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Yayını, 2. Baskı, Eskişehir.
- Eker, Süer (2009), *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Ercan, Ümit (2017), *Tutsak*, Sinopsis Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet Bican (1994), "Türkçede Emir ve İstek Kipi", *Türk Dili*, S. 505, Ankara, 3–9.
- Erdal, Marcel (2004), *A Grammar of Old Turkic*, Brill, Leiden-Boston.

- Ergin, Muharrem (2005), *Türk Dil Bilgisi*, 21. Baskı, Bayrak Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Ertaylan, Murad (2015), *Kim O?*, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Esendal, Memduh Şevket (1984), *Veysel Çavuş*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Gökhan, Halil (2012), *Dolu Ağız*, 2. Baskı, Kafekültür Yayıncılık, İstanbul.
- Gülsevin, Gürer (2002), “Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine”, *İlmi Araştırmalar*, XIII, İstanbul, 35–50.
- Gülsevin, Selma (2015), “-Dik / -(y)AcAk + İyelik Yapılarının Öznelerinde İlgi Ekinin Kullanılması Üzerine”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4/3, Erzurum, 889–898.
- İncesu, Yıldız (1977), *Süt Güğümündeki Kurbağalar*, Yeni Ankara Yayınevi, Ankara.
- Kafaoğlu, Arslan Başer (1984), *İktisatta Doğrular ve Yanlışlar*, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Kaplan, İsmail (2017), *Beyaz Oyun*, D&R Yayınları, İstanbul.
- Karaca, Ayşe (2019), *Gülüm Dedem*, Nur Basım Yayın, İstanbul.
- Karacan, Şebnem Güler (2013), *Başıma İcat Çıkardım*, Nesil Yayın Grubu, İstanbul.
- Karayel, Perihan (2010), *Sihirli Çaylar*, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Karlıdağ, Çağrı (2012), *Bir Anne, Bir Kadın, Bir İnsan*, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Kemal, Orhan (1974), *Suçlu*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep (1959), “Türkçede -acak/-ecek Gelecek Zaman (Futurum) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C: 17, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 159–170.
- Korkmaz, Zeynep (2007), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Köse, Salim (2017), *Kiralık Onur*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Menteş, Melih Ümit (2014), *Zaman Kâtibi: Gizemli Binici*, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Nesin, Aziz (1970), *Gıdıgıdı*, Cem Yayınevi, İzmir.
- Özdemir, Mehmed Niyazi (1970), *Varolmak Kavgası*, Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Özer, Kemal (2007), *Trenler Ne Güzeldir*, Tudem Yayınevi, İzmir.
- Rasim, Ahmet (1987), *Gecelerim*, Arba Yayınları, İstanbul.
- Sarı, Eren (2016), *Altın Hikâyeler*, Net Medya Yayıncılık, İstanbul.
- Solak, Edina, Mirza Bašić (2019), *Jezik djela Atebetü'l-Hakayık: fonetsko-fonološka i morfološka analiza*, Filološki krug, Zenica.

- Solak, Edina, Mirza Bašić (2020), "Prilog proučavanju konverbâ i kvazikonverbâ u djelu Kutadgu bilig i savremenome turskom jeziku", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 69/2019, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 47–69.
- Şahin, Hatice (2006), "Türkçede Şimdiki Zaman Eklerinin Zaman Belirleyicilerle Kullanımı", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/11, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 213–221.
- Šiljak-Jesenković, Amina (2003), *Nad turskim i bosanskim frazionom: semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo.
- Tahir, Kemal (2010), *Esir Şehrin Mahpusu*, 10. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul.
- Tipi, Şeref (2008), *Kuleli 1919: İşgal ve Yokluk Yılları*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul.
- Yardımcıoğlu, Hamza (2021), *Son Günah*, Destek Yayınları, İstanbul.
- Yeşilkaya, Yusuf (2018), *Adı Aşk Olsun*, 4. Baskı, Akis Kitap Yayınları, İstanbul.

#### **Internetske stranice**

<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/>  
<https://sozluk.gov.tr/>